

250 Ft

Dióhéj
A Gödöllői Waldorf Általános Iskola, Gimnázium
és Alapfokú Művészetioktatási Intézmény tanárainak, szülői köré-
nek
és diákjainak tanévenkénti 7 alkalommal megjelenő kiadványa
Megjelenik 125 példányban, Gödöllőn.
Szerkeszti: Diószegi Éva, Farkasné Fülöp Hajnalka, Törkössy Szil-
várd
Telefon: (20) 339 85 36 vagy az Iskola számán (28) 419 052

WALDORF ÁLTALÁNOS ISKOLA

Dióhéj

2009. Szeptember - évnytő



Pietro Cavallini
Mária születése

Róma, Santa Maria in Trastevere, 1291.

TARTALOM

Brech Péter:

Az első Waldorf iskola története

Rudolf Steiner:

Nevelés a nemi érés után

Henning Köhler:

*A félnék, szomorú és nyughatatlan
gyerekekről (részlet)*

Brigitte Bartz:

*Hogyan ünnepeljünk
gyermekkel?*

Türkóssy Szilárd:

*Gondolatok a Waldorf iskolák stú-
dium-munkájáról I. rész*

Darvas János:

Napjaink krízise

Mincsik Máté:

Történet egy hajléktalanról

Koleszár Zsuzsanna:

*Érettségi vizsgák és
továbbtanulás*

Kolinger Margit:

Utazás a planéták körül

Türkóssy Szilárd:

Angol tábor 2009.

Hírek, programok

A borító Forgács Erzsébet munkája

„Csíksomlyói hangulat”

Következő lapzárta:

2009. szeptember 7.

Az új tanév elé

A világ ritmusában most egy újabb szakasz indul életünkben; de a Dióhéj életében is. Az elmúlt két évad az alsó és a középső tagozatot vette görcsö alá. A jelenlegi tehát elsősorban a felső tagozat kérdéseivel fog - többek között - foglalkozni. Mindemellett természetesen nem feledkezünk el a kisebbekről és a nevelés otthoni légköréről sem.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az újság hasábjain keresztül belelát-hassatok az iskola életébe, azonban nem csak a praktikus információkat illetően, de a pedagógiai háttér vonatkozásában is. Hiszen így válik jobban érthetővé, mi miért történik, és miért épp úgy az iskolában, vagy mi az, ami felé a tanári kar törek-szik. Igyekszünk ezt láttatni a gyere-kek munkáin keresztül, és azon pe-dagógiai eszméken át is, melyek ismerete elősegítheti, hogy szülők és tanárok közösen, megértésben dol-gozzanak. Rendkívül fontosnak tart-juk, hogy az iskola közössége folya-matosan tájékozódjon a pedagógiai háttérről!

Emellett szintén kiemelt jelentős-éget tulajdonítunk a szellemiség ápolásának, melynek tövéről a Wal-dorf pedagógia is fakad; igyekszünk tehát ezt is ápolni s az ünnepek méltó átéléséhez hozzájárulni.

Ennek jegyében lassan elkezdh-e-tünk készülni az elkövetkezendő Mihály-időszakra. Irányítsuk tekin-tetünket a természetre, önmagunkra úgy, hogy abban megjelenjen egy finom megfigyelés. Ha a lélek csend-jében legalább egy-egy ilyen pillanat megszületik, részesei lehetünk egy olyan átélésnek, mely erőt, lelkese-dést és csodálatot ébreszt. Ha így tekintünk az iskola „kulisszái” mögé, akkor átélve tapasztalhatjuk meg Rudolf Steiner következő oldalán olvasható sorait is.

Türkóssy Szilárd

... a Waldorf iskolában a tananyagot úgy akarjuk felhasználni, hogy az a tanítás minden szintjén ne csak a tudás külső átadását szolgálja, hanem a tanulók előrehaladását az emberi fejlődésben, akarat, lelki és értelmi vonatkozásban egyaránt. Nem szabad, hogy az egyes tantárgyak valamilyen önös célt szolgáljanak, hanem a tanár kezében művészetté kell, hogy váljanak. Azoknak tehát úgy kell hatniuk a növendékekre, ahogy a helyesen felfogott ember-fejlődés értelmében a megfelelő fejlődési korokban hatniuk kell annak érdekében, hogy a növendékek az életbe belenövő, a helyüket az életben betölteni tudó emberekké váljanak.

Rudolf Steiner



AZ ELSŐ WALDORF ISKOLA (STUTTGART-UHLANDSHÖHE) TÖRTÉNETE

Részlet: **BRECH PÉTER** (2006-ban érettségizett diákunk)
12-es éves munkájából

Az alapítás okai és céljai

Sok kíváncsi és érdeklődő ember – főként a stuttgarti Waldorf-Astoria Cigarettagyár munkásai – gyűlt össze 1919. április huszonharmadikán a gyár nagytermében, hogy meghallgassa Rudolf Steiner előadását. A hallgatóság először nem értette, hogy egy olyan művelt és más világból, más életkörülmények közül származó ember, mint Rudolf Steiner, miért jön közéjük; úgy fogalmaztak, hogy „ő, aki a jóllakott Svájcból érkezett”. Úgy gondolták, hogy Steiner úgysem tudja, hogy milyen az élet a háború után, és éppen ezért hűvösen, sőt kétkedéssel fogadták szavait. Azonban ahogy Steiner egyre jobban belemelegedett az előadásba, és mert mondandóját közvetlennek, rádásul igaznak és elfogadhatónak találták, a légkör a kezdeti bizonytalanság ellenére kezdett barátságossá válni. Herbert Hahn, az előadás egyik résztvevője úgy fogalmazott, hogy ez volt az a pillanat, amikor az első waldorf-iskola valójában megszületett.

Megvalósításához egyértelmű alapként szolgált, hogy a

munkásság kinyilvánította igényét: szeretné, ha lenne egy másfajta pedagógiai alapokon nyugvó, az embert szem előtt tartó iskola. Itt tartom fontosnak megjegyezni, hogy az első waldorf-iskola meg-alapításának egyik legérdekesebb momentuma éppen az, hogy egy olyan közegben, tehát a munkásság körében született meg rá az igény, ahol a történelem során sem korábban, sem pedig a későbbiekben nemigen lehetett hasonló helyzetekkel találkozni. Reformmozgalmak a történelem során számtalanszor indultak ki a munkásréteg képviselői közül is, de mindig csak a pillanatnyi vagy legalábbis a közeljövőt érintő változtatások lehetőségét tartották szem előtt. A Waldorf-iskola életre hívásával azonban egy távlati lehetőség mutatkozott meg a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére és az oktatási színvonal emelésére. Az ötlet életképességét – a napjainkban már ismert sikereken és eredményeken kívül – mi sem bizonyítja jobban, mint hogy rögtön az első iskola beindítása után újabb és újabb waldorf-iskolák nyitották meg kapuikat, és fogadták a társadalom külön-

bőző rétegeiből érkező tanulókat, lányokat és fiúkat egyaránt.

Az iskola létrehozásában **Rudolf Steiner és a számos segítő** mellett fontos és elengedhetetlen szerepet játszott Emil Molt, a stuttgarti Waldorf-Astoria Cigaret-



Az első Waldorf iskola; Stuttgart,
1919.

tagyár tulajdonosa és igazgatója. Molt már régebb óta szeretett volna egy iskolát dolgozói és munkásai gyermekei számára, de Steiner **megjelenéséig nem volt lehetősége** megvalósítani az elképzelését. Miután Steiner az előadásán megnyerte a hallgatóságát, Emil Molt és a lelkes munkások felkeresték

Steinert, és felkérték az új iskola megalapítására és pedagógiai irányítására. Steiner örömmel vállalta el a feladatot, és úgy tűnt, hogy már régóta készült egy hasonló elképzelés megvalósítására, mert **a leendő iskolához már szinte** kész tantervvel, pedagógiai alapelvekkel rendelkezett. Az új iskola megnyitását már az év szeptemberére tervezte. Az idő rövidsége és az új helyzetek megoldása sok feladatot teremtett Steinernek és az iskola alapítóinak.

Steiner 1919. májusában és júniusában **három előadást tartott „népiskolai tanfolyam”** elnevezéssel, ahol kifejtette az oktatással és az új iskolával kapcsolatos **nézeteit. Az előadások címéből is kiténik, hogy Steiner nem magániskolát szeretett volna létrehozni,** ahol – általában a mai alapítványi **iskola fogalmának megfelelően** – csak bizonyos kritériumoknak eleget téve, illetve megfelelően lehet részt venni a tanulásban, hanem egy **népiskolát szeretett volna minden ember számára.** Úgy gondolta, hogy az új iskolában mindenki tanulhat és a közösség részévé válhat világnézet, hit és a társadalomban elfoglalt helyzetétől **függetlenül. Minden gyereket befogadó, fiúkat és lányokat közösen nevelő iskolát álmódott meg.** Steiner úgy gondolta, hogy az új iskolában a szakosítás is helyben történik, tehát a tanuló az élete **meghatározó első húsz évét egy helyen tudja eltölteni.**

Fontosnak tartok megemlíteni olyan meghatározó és a wal-

dorf-pedagógiát jól ismerőknek talán túlságosan is ismerősen csengő dolgokat, amelyekre néha emlékeztetnünk kell magunkat, hogy megértsük, és jobban lásuk, milyen fontos változást és előrelépést hozott az új iskola Németország és később az egész világ közoktatásában.

Rudolf Steiner úgy gondolta, hogy mindegy milyen irányba készül egy tanuló, hogy szellemi vagy fizikai munkát fog-e végezni a későbbiekben, minden embernek muszáj egy alapvető tudást elsajátítania az őt körülvevő világ dolgairól. Ezért szerinte minden

tanulónak tanulnia kell a mezőgazdaságról, a kereskedelemről, a nagyiparról és a kézműiparról. Steiner szerint a történelmet, a földrajzot és a természettudományokat is közösen kell tanítani mindenkinek. Véleménye szerint ebben az időben nagyon sok felesleges dolgot tanítottak meg a tanulóknak, de a leglényegesebből elfeledkeztek: mindenekelőtt az embert kell szem előtt tartani, hogy az ember a világmindenség megismerése által is az embert tudja megismerni. Steiner szerint az iskolának egyetlen célja lehet, és ez pedig az ember képzése.



Az első tanári kar 1926-ból

Rácz Melinda (12. osztály): Metafizikus haiku

*Világ kincsei
Folyadék, rezgő, úrbél -
Katedrálisok*

*Őr bőre hajszál
Csillag és ember súlya
Véletlen - lángok*

*Örökkön zaj van
Magára várat üvölt
Leendő romkert*

*És minden között
Bölcsen sötétlik mégis
Néma igaz úr*



NEVELÉS A NEMI ÉRÉS UTÁN

(Részlet: Gyermeknevelés a szellemtudomány szempontjai szerint)

Az asztrálest csupán a nemi érettséggel születik meg. Kifelé szabaddá lett fejlődésében csak mostantól közelkedhetünk hozzá kívülről mindazzal, ami az elvont képzetvilágot, az ítélőerőt és a szabad megértést bontakoztatja ki. Már beszéltünk arról, hogy ezeknek a lelki képességeknek korábban a nevelési eszközök helyes alkalmazásával befolyásoktól mentesen kell fejlődniük, ahogyan a szem és fül befolyásolatlanul fejlődik az anyai szervezetben. A nemi érettséggel elérkezett az az idő, amikor az ember már arra is érett, hogy önálló véleményt formáljon azokról a dolgokról, melyeket korábban megtanult. Semmi sem lehet árthatmasabb egy ember számára, mint az, ha túl korán készíttjük saját ítélkezésre. Csak akkor ítélt az ember, ha magában először anyagot gyűjtött az ítélkezéshez, az összehasonlításhoz. Ha korábban formál önálló ítéletet, akkor ezt megalapozottság nélkül teszi. Ilyesfajta nevelési hiba az oka minden egyoldalúságnak az életben, minden terméketlen „hitvallásnak”, mely néhány ismeretmorzsán alapszik, és ebből kiindulva szeretné bírálni az emberiség hosszú idő alatt gyűjtött ta-

paszlatával igazolt ismereteit. Hogy a gondolkodáshoz éretté váljon, az embernek el kell sajátítania a figyelmet mások gondolatai iránt. Minden egészséges gondolkodást megelőző egyfajta magától értetődő tekintélyhitre támaszkodó egészséges érzék arra, hogy mi az igazság. Ha ezt az elvet a nevelésben tekintetbe vennék, nem lenne olyan általános, hogy az emberek túl fiatalon képzelik, hogy érettek az ítélkezésre s így elvesztik a lehetőséget, hogy az életet sokoldalúan és elfogulatlanul engedjék hatni magukra. Mert minden ítélet, ami nem a fölhalmozott lelki kincsekre épül, akadályt jelent az ember életútján. Ha egyszer már ítéletet alkottunk egy-egy dologról, ez mindig befolyásolni fog minket, és a vele kapcsolatos tapasztalataink mások lesznek, mintha nem alkottunk volna róla ítéletet. A fiatalban az az érzés kell, hogy éljen: először tanulni, azután ítélni. Amit az értelem mondana egy dologgla kapcsolatban, az csak akkor kapjon szót, amikor a lélek minden más képessége már megszólalt. Ez előtt az értelemnek csupán közvetítenie kell. Csak arra kellene szolgálnia, hogy fölfogja azt, amit az ember lát és érez, fölvegye

magába úgy, amint van, anélkül, hogy az éretlen ítélkezés rögtön eluralkodna a dolog fölött. Ezért **kell óvnunk az adott életkor előtt** a fiatalattól, hogy elméleteket gyártson a dolgokról és a fő hang-



súlyt arra fektetnünk, hogy tapasztalja az élet dolgait, hogy **lelkébe fölvegye őket. A felnövekvő** gyermeket megismertethetjük azal, amit az emberek gondolnak **erről vagy arról, de kerülnünk** kell, hogy túl korai ítélkezéssel azonosítsa magát valamelyik nézettel. A véleményeket is érzéseivel kell fölfognia, és meg kell figyelnie: ez az ember ezt mondta, az az ember azt; - anélkül, hogy bármelyik pártjára állna. Egy ilyen hozzáállás gondozása nagy tapintatot kíván a tanítótól és nevelőtől, **de éppen a szellemtudományos szemlélet képes erre a tapintatra.**

...

A megértés a léleknek olyan ereje, ami csak a nemi érettséggel **születik meg, korábban kívülről** egyáltalán nem volna szabad hatnunk rá. A nemi érésig a gyermeknek emlékezettel kell elsajátítania azokat a kincseket, amiket az emberiség halmozott fel a gondolkodás révén; azután jön el az **idő, hogy a fogalmakkal utánhúzza** mindazt, amit korábban már jól emlékezetébe vésett. Az embernek tehát nem pusztán meg kell jegyeznie, amit megértett, hanem meg kell értenie azokat a dolgokat, amiket tud, azaz, amit emlékezetével szerzett meg, mint a gyerek a nyelvet. Széles körben **érvényes ez. Előbb kell a történelmi** eseményeket emlékezetünkbe vésni, azután fogalmakban **megragadnunk ugyanezeket. Először** jól emlékezetbe kell vésni a földrajzi dolgokat, azután megragadni az összefüggéseket fogalmakban, stb. Bizonyos vonatkozásban a fogalmi megértésnek az emlékezet **föhlalmazott kincseiből kellene** merítenie. Minél többet tud már **emlékezetből a gyermek, mielőtt** a fogalmi megértéshez jut, annál, jobb...



Henning Köhler

A FÉLÉNK, SZOMORÚ ÉS NYUGHATATLAN GYEREKEKRŐL.

Spirituális nevelési gyakorlat alapjai
(részlet)

A bőr, mint érzékszerv

A továbbiakban a többi alap-
érezékszervvel és a velük kapcsolatba hozható fejlődési problémákkal foglalkozunk.

Nézzük elsőnek a tapintóérzék
ket és tegyük fel magunknak a kérdést: milyen szociális, felebaráti – vagy, ha úgy akarják – vál-lásos impulzusokat akar az angyal a gyerekben csíráként elhelyezni, amikor a tapintóérzék ki-
alakításában ő is részt vesz? És
hogyan működik közre ebben?
Milyen problémák lépnek fel, ha ezen a ponton károsodik a gyerek kapcsolata az angyallal? Tisztában kell lennünk azzal, hogy a tapintó-érzék sokkal átfogóbb és
sokrétűbb, mint az a képesség,
hogy tapintás által megállapíthas-suk egy tárgyról, puha-e vagy kemény, érdes-e vagy sima. Ezzel csupán egy kis részét ragadtuk meg. Vajon hogyan lehetséges egyáltalán, hogy a kezünkkel megismerhetjük egy tárgy felületének milyenségét? A legkézenfek-vőbb **válasz: ez azért lehetséges,**
mert érzés van a kezünkben. De

nem homályos ez a kifejezés? Hol van pontosan az az „érzékenység”, amiről itt szó van? A bőrünkben van! És köztudomású, hogy nem csak a kezünket borítja a bőr. Egész testünket bőr veszi körül. Amit az ujjhegyünkkel tudunk, azt elvben testünk minden részével éppen úgy tudjuk; néha még **jobban is. Valószínűleg Önökkel is előfordult már, hogy egy tárgyat a kezükben tartva olyan kellemes érzést észleltek, hogy azt még intenzívebben akarták átélni. Mit tettek ekkor? Felelehetően a tárgyat az arcukhoz vagy a nyakukhoz emelték, és óvatosan odadörzsölték. Az arc és a nyak-hajlat rendkívül érzékeny részei a testnek, mint ahogy a nyelv és az ajkak, a combok belső felülete vagy a vállak közötti hátrész. Röviden: az egész testfelület, tehát a bőr a tapintóérzék érzékszerve.** Vannak érzékenyebb és kevésbé érzékeny részek, de egészében véve a teljes testfelület az, amely által tapintóélményekben van részünk, mégpedig állandóan. A vízben, fürdés közben, teljes testi tapintó-élményünk van.

Tapintó-élményünk van, ha a szél az arcunkba fúj. Egész nap tapintó-élményünk van azáltal, hogy ruhát viselünk, tapintó-élményt érez állás vagy járás közben a talpunk, a karunk, ha rátámaszkodunk, a hátunk, ha nekidőlünk valaminek. Sőt, állandó tapintó-észlelésünk van beszéd közben, amikor a nyelvünk a fogakhoz vagy az ínyünkhöz ér, és icipici tapintó-élményt idéz elő a psilogás is; figyeljék csak meg egyszer! Az egész életet át meg átszövik a tapintó-élmények. El se tudjuk képzelni, hogyan éreznék magunkat, ha hirtelen megszűnne a tapintó-érzék. Ennek messzemenő tájékozódás-hiány lenne a következménye. Alig tudjuk magunkat egy ilyen helyzetbe beleképzelni. Próbálják csak meg és képzeljék el: abszolút semmit se éreznek egy tárgy megérintésénél vagy egy kézfogásnál. Ha a legminimálisabbat se érzik, amikor egy darab kenyeret vagy egy almát esznek. Azt se tudják megkülönböztetni, szilárd vagy folyékony dolog van-e a szájukban. Nem éreznek semmit a lábuk alatt, amikor állnak vagy járnak, semmi szilárd talajt, semmit. Valóban, alig lehet elképzelni, milyen állapotban találnánk magunkat, csak sejteni lehet. De még nem is érintettük, melyek lennének a legsúlyosabb következmények.

A tapintó észlelés
jellemzéséhez

Előljáróban két fontos széljegyzet:

Dióhéj

felvetettük a kérdést, hogyan lehetséges, hogy az ember a kezével – pontosabban bőrkontaktussal – azonosítani tud egy tárgyat, ill. egy szubsztanciát. A válasz így hangzik: azért, mert az egész emberi testfelszín egy rendkívül érzékeny észlelőszerv, mert érzés van a bőrünkben. Ennek kapcsán először is figyelembe kell venni: ha egy sötét szobában kikapogatok egy tárgyat, amely gömbölyű, hús és sima, szilárd, de mégsem egészen kemény, és megállapítom, hogy egy almáról van szó, akkor az első tapintás és a felismerés: „Ahá, egy alma!” közötti másodperc töredékében több minden történt, aminek a pusztá tapintó-élményhez egyáltalán nincs már köze. Ezt legjobban úgy lehet megérteni, ha átgondolják a helyzetet a teljesen sötét szobával úgy, mintha azelőtt sohasé láttak vagy érintettek volna almát. Tehát az alma teljesen ismeretlen lenne az Önök számára. Világos, hogy ilyen körülmények között a legkitartóbb tapogatás se segítene beazonosítani az almát. De menjünk tovább! Megtapogatják ezt az ismeretlen dolgot és megállapítják: gömbölyű, főtt egy kicsit bemélyed, sima, egyes helyeken horpadt, stb. ezek tulajdonság-megállapítások, ítéletek. Vajon a tapintó-érzék teszi-e ezeket a megállapításokat? Természetesen nem. A tapintó-érzék által közvetített benyomások ugyan indítástások, de a tulajdonság-leírásának folyamata mint olyan, nem a tapintó-élmény része, hanem a

hozzá kapcsolódó tudati tevékenységé. Csak azért tudjuk a tapintás által szerzett benyomásokat egy testhez, mint tulajdonságokat hozzárendelni, mert összefüggéseket tudunk találni a hasonló tapasztalatokat egymáshoz tudjuk kapcsolni, meríteni tudunk az egyéni emlékezet-tárból, röviden: az észlelést ki tudjuk egészíteni a gondolkodással. Rudolf Steiner elment egészen odáig, hogy azt **mondta: „A tapintás-érzék tulajdonságai azok, amiket a testnek tulajdonítunk.”** Más szóval: a tapintás révén benyomásra teszünk szert, amely benyomást önmagunkban éljük át az érintés



által kiváltva. Lelkileg együttérezett testi eseményként éljük meg, azaz, egy belső érzékenységváltozást észlelünk, és ezt „vetítjük vissza” a „külső térbe” (Steiner). Ez a második dolog, amit figyelembe kell venni. Megint idézem Rudolf Steinert: „Az ember a bőrrel nekiütközik egy tárgynak. Az, ami lejátszódik, amikor észleli a tárgyat, amelyhez ütközik, az természetesen a bőrön belül, a testen belül történik. Tehát a tapintás folyamata az emberen

belül megy végbe.” Más szavakkal: a tapintó-észlelés belső rezonancia a közvetlen fizikai külvilággal való kapcsolatra. A tapintó-érzék révén először is megállapítjuk a megérintettség tényét, az „ütközést” a **materiális külvilággal**, ami által határ-élményhez jutunk. Másodsorban – és ez a folyamat szubtilisebb oldala – az érintettség különböző fokozataira az egész test, mint rezonálótest reagál, ezeket a „**rezgéseket**” lelkileg átéljük, amelyek aszerint, hogy érdes vagy sima, hegyes vagy tompa, kemény vagy puha benyomást tettek ránk, megfelelőképpen különbözően mennek át a testünkön.

A tapintó-érzék megértéséhez szükséges jól megjegyeznünk: a lelki élet részt vesz a fiziológiai **állapot változásban. A megfelelő benyomásokat a leírt módon a tudat mintegy megragadja, és visszatükrözi a külső térbe a tárgyakhoz. A tapintásnál (minél finomabb a tapintó-élmény, annál inkább) a lélek odafigyel a zenére, amelyet a külvilág a test hangszerén játszik. Durva érintések tompa akkordokat idéznek elő, vagy esetleg, ha kellemetlenek vagy**

fájdalmasak, akkor harsány, zavaró hangot eredményez, míg a **feltő, érzéssel teli érintések szép** hangzásban folytatódnak befelé, egy feltétellel: minden finom érzetünk hiábavaló, ha a dolgok, amelyekkel érintkezésbe kerülünk tulajdonság-mentesek! **Egy műanyag tárgy se szépen, se rosszul hangzó belső rezgéseket nem** okoz, hanem a lélekben tért hódít a semmi érzés, egy nyomasztó üresség. Olyan ez, mintha várakozással telve, megpendítenénk egy hárfa húrját és nem hallanánk semmit. Természetesen ez a tapintó-érzék esetében – másként, mint a hallásnál – a tudat alatt játszódik le, de megteszi a hatását. **Kedves Szülők! Ezzel távolról sem akarok egy differenciálatlan „vissza a természethez” litániába belekezdni. Léteznek környezetvédő szempontok, amelyek a műanyagok előállítása mellett szólnak. Pl. nem lehet a végtelenségig megtizedelni az erdőállományt csak azért, hogy mindent fából készíthessünk. Ez egy bonyolult probléma, amely esetben fundamentalista álláspontból nem lehet tovább lépni. De a gyerekszobában igazán semmi keresnivalója a műanyagnak! Itt megint helyénvaló egy bizonyos mérvű fundamentalizmus. Ha egy gyereket arra kényszerítünk, hogy állandóan vibráló neonfényben tartózkodjék, akkor rövid idő múlva látási zavarok lépnek fel nála. És, ha a gyerekek kizárólag vagy főleg műanyag játékokat adunk és arra kényszerítjük, hogy műszálas ru-**

haneműt viseljen, akkor károsodik a tapintó-érzék. Mellesleg megjegyezve, közvetett módon élet-érzék károsodást is okozhatunk ezáltal, mivel a két érzék szorosan összefonódik; ez már abból is látható, hogy a tapintó-érzéssel kapcsolatban testi közérzet változásokról beszéltünk, és ezeknek észlelése – emlékezhetnek rá – összefügg az élet-érzék másodlagos tevékenységével.

Isten-érzéssel áthatottan

Hogy mennyire fontos, hogy egy **gyereknek elegendő alkalmá legyen a természetes anyagokkal való foglalkozás útján a tapintó-érzékének erőteljes fejlesztésére, akkor válik érthetővé, ha ismételten Rudolf Steinerhez fordulunk tanácsért. Rudolf Steiner rámutat arra, hogy az imént testi-lelki rezonanciának jellemzett szubtilis tapintó észlelésnek két oldala van. Az egyik oldalát már ismerjük: mint a bőr sokféle árnyalatú kapcsolatát a külvilággal, ami által képesek leszünk, hogy intímen beleéljük magunkat a világ jelenségeinek differenciáltságába. Vég-eredményben innen ered az a képességünk, hogy a dolgokhoz tulajdonságokat rendelünk, tehát a dolgokat megkülönböztetjük, egy **különböző minőségekre tagolt tárgyi világ létezését egyáltalán konstatáljuk. Ezen túlmenően a tapintás-észlelésnél még valami más alapvető dolog történik. „Amit a tapintó-érzéssel érdesnek, simának, keménynek,****

puhának érzünk, az kifelé sugárzik.” – mondja Steiner. Erről már beszéltünk. Ami azonban mint ősjelenség, mint minden - ha bármennyire is különböző tapintásbenyomást képez - észlelésének közös nevezője „belesugárzik a bensőbe”, és „teljesen a tudatalattiban marad”, azt Steiner úgy jellemzi, hogy: „Az általános világszubsztancialitással való áthatottság a léttel, mint olyannal való áthatottság.” Ha jól értem Stei-

tert, akkor itt az anyagszerűség, ill. matéria okkult (rejtett) oldalának jelenségéről beszél. Csak azért vagyunk tudatában egy külső, materiális világ létezésének, mert idegérzékszervi rendszerünk olyan felépíttségű, hogy mint különálló lények, a világ

más dolgaival és lényeivel ugyan összefüggésben, de tőlük mégis elkülönültnek érezhetjük magunkat. A matéria jelenség külső aspektusa saját körülhatároltságunknak a tapintó-érzék által közvetített tapasztalata, amely által szerzünk tudomást a külvilágról. (Steiner) A határon innen Én vagyok. A határon túl van minden más. A bőr az a hely, ahol a „más” érintkezik velem. Az érin-



tekezést a tapintó-érzék által észleljük. Így keletkezik az én-világ szakadás, a duális tudat, mint a teremtés többi lényétől való különbözőség tudata. Csak azáltal szembesülhet velem a külvilág tárgyi világként, hogy elkülönülök tőle, először is a testi önátélesem elkülönülését illetően. Minden további – lelki és szellemi – autonómia csak ezen az alapon lehetséges. Tehát a tapintó-érzék által konstatalhatjuk a külső, materiális, idegen világ

létezését, amelytől távolságot tartunk, hogy vele szemben önálló lényként állhassunk. Ez a matéria jelenség külső aspektusa: különbözőnek érezzük magunkat a többi teremtéstől. Van azonban egy másik, egy rejtett aspektusa is a

magunkat összefüggésben érzésnek, amely által a távolságot ismét át lehet hidalni, de nem lehet eltörölni. Minden tapintó élménynél – Rudolf Steiner szerint – „belesugárzik a lélekbe” a mélyen megérintettség érzése, elsősorban a materiális lét alapját képező teremő akarat révén, amelyből kialakultak a világ jelenségei. Beszélhetnénk itt egy „ante rem” szubsztancialitásról: arról az

élményről, hogy van valami, amiből minden dolog lett, ami „mindent áthat és, ami belénk is hatol, tart és hordoz bennünket.” Steiner végül ezt a valamit „mindent átható isteni szubsztanciának” és a megfelelő érzéki-érzékeletti tapasztalatot „isteni érzéstől való áthatottságnak” nevezi. Próbáljuk meg ezt a lehető legegyszerűbben felfogni, és ne zavartassuk magunkat a talán időszerűtlen szóhasználatától. Ha érzékeny módon tapogatózva érintkezünk a világgal, akkor nem csak egyszerű határ-élménybe van részünk, és nem csak a hang-élményekkel összehasonlított, differenciált szubsztanciális benyomásokban, hanem ebből kifolyólag részesei lehetünk egy közvetlen – mégha egészen rejtve is lejátszódó – találkozásnak a lét ősalapjával. Ekkor megérint bennünket a valóság, amely minden egyes megvalósult jelenség alapja, Jean Paul Sartre-nál az „önmagában létező”, aki – ha szabad megjegyeznem – „a lét szívében lévő semmit” akarta bizonyítani, míg Steiner – nem mint filozófus, hanem - az érzékek kutatása során éppen az ellenkezőjét állapítja meg; vagyis a találkozást a „léttel, mint olyannal”, minden múlandó (a külső érzéki észlelésben adott) „úgy-létező”-nek a szívében. A tapintó-érzék jelenségének elmélyült megértéséből fakadhat a filozófiai válasz Sartre „légüres térbe torkolló” metafizikájára. Nekem az a véleményem, hogy spirituális észlelési és akara-

ti pszichológia nélkül már nem is lehetséges termékeny filozofálás.

Tapintó-érzék és világ iránti **érdeklődés: differencia, rezonancia, evidencia** (különbség, visszajelzés, nyilvánvalóság)

A tapintó-érzék, amelynek révén egyrészt a „legdurvább módon állandóan kapcsolatban vagyunk a külvilággal” (Steiner), másrészt úgy hat rejtett módon, mint az az érzék, amely segíti a közvetlen érintkezést az anyagiban megnyilvánuló szellemivel. Ezt olyan mértékben tudjuk belsőleg átélni, amilyen mértékben a tapintó érzék észlelő eszközzé fejlődött, amellyel egy külső tárgyi világ létezését nem csupán megtapasztaljuk, hanem ezen túlmenően, ezt a világot differenciáltságában és szubsztanciális teremtettségében úgy érezzük át, hogy evidenciáról, azaz „tökéletes biztonságról” beszélünk. Utóbbit – mint láthattuk – nem a gondolkodással szerezzük meg; pusztán a gondolkodás semmilyen biztonságot sem nyújtana a tárgyi világra vonatkozóan. **Ellenkezőleg: tiszta, a dolgok lényegét megragadó gondolkodás csak akkor lehetséges, ha a tulajdonképpeni relativitás-megbizonyosodás már megtörtént a mélyebb lelki rétegekben.** Arra a kérdésre válaszolandó, hogy ez miképp történik, ahhoz kell visszanyúlnunk, amit a világ megismerésének három aspektusáról mondtunk.

Az áttelínthetőség kedvéért

összefoglalom:

1. **Először a határ-élmény** vagy differencia (tárgyi tudat).

2. Másodszer a rezonancia (testi „együttrezgések”-en alapuló érzések előidézése, amelyek tulajdon-ság megjelölésként vetődnek vissza a dolgokhoz).

3. Harmadszor az evidencia (a létnek, mint olyannak a megtapasztalása).

A sorrend az élmények mélységének felel meg.



Noha az egész folyamat az emberen belül és a tudat küszöbe alatt játszódik le, a differencia élmény a periférián, a rezonancia élmény a belső és külső között lebegve, az evidencia (Isten-érzés) teljesen rejtve történik. Az érzéki világot eleven gondolkodással azért tudjuk felfogni, mert a tapintó-érzék segítségével az előbb kifelé szorított látható világot újra mélyen bensőséges részvétellel be-

levonjuk a tapasztalásba, mert – más módon kifejezve – a bőr, amennyiben burokként és határként éljük meg, nem csak tudatunk számára teremt külvilágot, hanem legfinomabb érzékszervként fordul feléje. Enélkül a tapintó lét-megbizonyosodás nélkül nem lenne realitás érzésünk. A **külső és a belső dolgok vadul össze-vissza áramlanának**, ami egészen kicsi gyermekeknél előfordul, akik még nem fejlesztették ki a tapintó-érzéküket. **Nem fejlődhetne ki képzelő képesség, sem a kommunikáció bármely formája, mert az előző szemlélődő elhatárolódást az utóbbi, kötetlenség-ből származó teremtő aktivitást igényel.** A tapintás folyamatában jelen van minden kapcsolatot és közeledést értően teremtő esemény ősképe, minden megismerés alapja. Tapintani annyi, mint az idegen dolgot közvetlen találkozás révén idegennek azonosítani, ugyanakkor annak sajátosságát gondosan „letapogatni”. Természetesen most a tapintás élményének szándékos oldaláról beszélünk. Az ezzel legszorosabban **összefüggő tudati magatartás az érdeklődés, a résztvevő figyelem.** Ahol ez megmutatkozik, ott arról beszélhetünk, hogy a tapintó érzék bizonyos módon saját területén kívül tapintó mesterként tevékeny. Szinte mondhatnám: az igazi érdeklődés = visszafogott, szublimált – azaz magasabb síkra emelt, kifinomult – tapintó impulzus. Ezt jól jegyezzük meg!

Brigitte Bartz

HOGYAN ÜNNEPELJÜNK GYERMEKEKKEL?

Munkaanyag

Fordította: Márnai Miklós

Szöveg és korrekció: Hideg Ferencné

Szakmailag ellenőrizte: Annette Stroteich, Böszörményi László

„Az ünnepek az év csomópontjai, amelyek a világmindenség szellemével kapcsolank össze bennünket.”

(Rudolf Steiner, 1905. Berlin)

A gyermekek nevelésében fontos szerepet játszanak a keresztény ünnepek, ez nélkülözhetetlen, szinte a legfontosabb lelki táplálék. A keresztény ünnepek belső tartalmát a gyermekekkel (életkori sajátosságaiknál fogva) nem lehet közvetlenül megértetni, ezért bizonyos szokások ápolása, képek és szimbólumok használata szükséges. Minden szokás és szimbólum élő kell hogy legyen, fejezze ki az adott ünnep lényegét.

lényeges, hogy a szülők gyermekeikkel átéljék az ünnepvárás időszakát, cselekedjenek, cselekedtessenek, és mindaz, amit tesznek az ünnepvárásban és az ünnepelésben, valós részvételt jelentsen. A tartalom és válogatás nélküli külsőségek zavart keltenek. A gyermekeink érdekében azon kell fáradoznunk, hogy megleljük az ünnepkör által horodzott ősi tudást, ezt élővé kell tennünk a mában – ez teremti meg számunkra a szavahihetőség biztos talaját.

Az évszázadok során számtalan szokás alakult ki. Egyik-másik felelevenítésre került és új elemekkel bővült. Ezeket a szokásokat és szimbólumokat nem használhatjuk receptszerűen mindennapjaink gyakorlatában, hanem látnunk kell a mögöttük megbújó ősi tudást, az élő és átörökítendő igazságot.

Egy ünnep megrendezésénél

Az ünneplés eszközei

Minden ünnepünknek és az ünneplés módjának megvan a maga sajátossága. Ennek ki kell fejeződnie az eszközrendszerében is. Az ünnep „ruhája” időszakonként változik az ünnep jellege szerint. Felhasználható eszközök:

Az évszakasztal

Ez a bútordarab lehet egy kis asztal, egy komód, egy faragott láda, vagy ha nincs más lehetőség, két kisszékre fektetett deszkalap is megfelel a célnak. Legyen állandó helye a szobában. Mindennapi játékaikban ne kapjon szerepet, ne használják játékszerként. Épüljön be a mindennapjaikba, jelezve a változásokat. Amikor nincs ünnep, ez az asztal a természettel való kapcsolattartást szolgálja. Virágoknak, gyermekek által gyűjtögetett faágaknak, köveknek, madártollaknak vagy általuk barkácsolt apró tárgyaknak lehet helye.

A terítő

Az évszakasztalra az évszaknak és az ünnepkörnek megfelelően különböző színű terítők kerülhetnek, lehetőleg természetes anyagból.

A kép

Az évszakasztal fölé az ünnepkörnek megfelelő kép kerüljön a falra. Örömmel válogathatunk a klasszikus és a modern művészek alkotásai közül. A művészeti nap-

tárak lapjain találhatunk megfelelőt. Amíg nem találunk az ünnephez illő nagy képet, addig egy képeslappal helyettesíthetjük, amit az évszakasztalon helyezünk el.

A természet

Minden ünnepünk kapcsolatban van a természettel. A természetet az évszakasztalon mindig az évszaknak megfelelő növényekkel szimbolizáljuk. Egyes ünnepeknél – pl. a János ünnepnél – a virágok az ünnep mondani-valójának középpontjában állnak. Kevés virág vagy ág, gally egy szép vázában szeretetteljesen elrendezve sokszor mélyebb értelmű, mint egy tömött, nagy csokor.

A gyertya

Az ünnepeken gyűjtsünk gyertyát. Az égő gyertya külső jele a belső fénynek és melegségérzetnek, amit ezen a napon érzékelni szeretnénk. Egy szál gyertya tehát mindig legyen az ünnepi asztalon. Néhány ünnepnél (pl. advent, karácsony, vízkereszt, pünkösöd) a fényélmény kerüljön középpontba, ezt kell kihangsúlyoznunk.



Megfelelő verset, éneket és példabeszédet minden ünnepi alkalomra találhatunk. A választásban hagyatkozhatunk megérzéseinkre. A kisgyermekek először csak hallgatják az idősebb testvéreket, szülőket, társakat vagy az óvónőt. Fokozatosan ébred fel bennük az igény a példa nyomán önálló verselésre vagy éneklésre. Az iskolás gyermekek az ott tanultakkal hozzájárulhatnak az ünnepléshez. Valójában itt sem a mennyiség mérvadó, kevesebb „több” lehet. Annál a családnál, ahol otthon is muzsikálnak, természetesen, hogy zenéléssel is gazdagítják az ünnepet. Egy szép ünnepre való készülődés motivál a gyakorlásra.

Az ünnepekhez kapcsolódó mesék, legendák

Majd’ minden keresztény ünnepünkhöz kapcsolódik evangéliumi történet. iskolás korú gyermekeknek ezekből válogathatunk. A kicsik hallgathatják, hogy testvéreik vagy szüleik felolvassanak egymásnak. Ha evangéliumi felolvasást tartunk, azt jól készítsük elő. A mesék között – különösen a Grimm-meséknél – minden ünnepnaphoz megfelelő történetet

találhatunk. Egyes mesék nem kötődnek egyértelműen egyetlen ünnephez sem. de ahogy egyre inkább megértjük az ünnepek szellemi tartalmát, egyre biztosabban tudjuk majd, hogy melyik mese, melyik ünnepkörhöz való. **Figyeljünk a belső impulzusra, mely a kiválasztáshoz vezet. Legendákat csak a kilenc éves kor után mondjunk. Az év ünnepeihez kapcsolódó történetek szép számmal állnak rendelkezésre. Az, hogy az ünnepi történeteket a nap melyik szakában meséljük el vagy olvassuk fel, az ünneptől és a körülményektől függ.**



Az élet nem csak abból áll, hogy növeljük sebességét.

Mahatma Gandhi

GONDOLATOK A WALDORF ISKOLÁK STÚDIUM-MUNKÁJÁRÓL

Ha őszinték akarunk lenni magunkhoz és alaposabban átgondoljuk a kérdést, akkor azt kell mondjuk, hogy a Waldorf iskolákat nem az teszi azzá, ami, hogy pusztán csak másképp akarja nevelni a **felnövekvő generációkat és szakítani** akar a hagyományos módszerekkel (mindegy, mi miatt). Be kell látnunk ezen az úton, hogy **végző soron a nevelésművészet** magvát és rendszerét egy olyan embertan alkotja, mely nem a materialista tudományok által **vázolt emberképből fakad, hanem annak kibővítéséből: az ember** lényének lelki és szellemi oldalával is kiegészített, ill. ezáltal **pontosított képéből. Ha valóban Waldorf** pedagógiával akarjuk áthatni iskolánkat, akkor *mindent* ennek kell alárendelnünk, *mindennek ebből kell fakadnia, kezdve a hét-*köznapi pedagógiai munkával, egészen az iskola szervezeti felépítéséig és szokásrendszeréig. **Mindennek elsősorban a gyermek valódi fejlődéséhez kell igazodnia,** abból kell vegye indítékát minden **pedagógiai eljárás, s ezt a fejlődési** utat az antropozófia teszi láthatóvá, mégpedig tudományos igényességgel és komolysággal.

Immár elmondhatom, hogy

hosszú évek óta küzdök magam is, hogy Waldorf iskolai munkámat egyre inkább ehhez az igen **magas szintű kihíváshoz igyekezzek igazítani.** Mindeközben pedig sok mindent tapasztaltam mind saját iskolámban, mind tágabb értelemben vett kollégáimmal **kapcsolatban. Megfigyelhető volt** számomra, hogy mit is jelentenek a fentebbi bekezdésben leírtak az emberek számára, és, hogy milyen problémákat, nehézségeket **hoznak elő.**

Érdekes módon csak azokat láttam tartósan megmaradni egy Waldorf iskolában, akikben **valamiképp működik a fent leírt törekvés és gondolkodásmód, akik valamiképp – ilyen vagy olyan módon – kapcsolódnak** ehhez a tartalomhoz. Tudatos és kevésbé tudatos szférákból felmerül a **kívánság a tanári (óvónői) konferencia tagjaiban, hogy a Waldorf pedagógia alapjait képező antropozófiai** embertanhoz, antropozófiai szemlélethez kapcsolódjanak, hogy azt mind jobban és jobban ápolják. Mégis tapasztalható egy bizonyos fokú tanácstalanság, kaotikusság és rejtett egoizmus. Miért mondom ezt?

Ha le akarnám írni, mi **figyelhető meg a jelen állapotok-**

ban, akkor egy meglehetősen összetett képet kellene megrajzolnom. Először is, talán mindannyian tudjuk, hogy Magyarország a külföld szemében azért csodálatra és tiszteletre méltó, mert szinte gombamód szaporodtak a rendszerváltás óta a Waldorf iskolák, óvodák és más Waldorf intézmények. Sokan jelezték már, mennyire fantasztikus, hogy a magyarok ilyen lelkesek, s amíg pl. a szomszédos Horvátországban (tudomásom szerint) egy iskola működik, addig Magyarországon mintegy 25. A népességgel egybevett Waldorf iskolák száma tekintetében Magyarország az első között van Európában. Az iskolaalapítást azután hamarosan követte az, hogy a gyerekek elértek abba az életkorba, ahol már felmerült az igény arra, hogy felső tagozatot (gimnázium) hozzanak létre. Ennek persze további vonzatai lettek: ki tanítson a felső tagozatban? Talán nyugodtan kimondhatjuk, hogy tanárihiány alakult ki, de a lelkesedés, az akarat, hogy ennek ellenére mégis létesüljön felső tagozat, kibékült már azzal is, ha olyan végzettségű tanárok érkeztek a Waldorf iskolába, akik törvény szerint taníthatnak és nyitottak a Waldorf gondolkodásmód és módszertan irányában. Ez az egyik dolog.

A másik az, hogy – megfigyeléseim alapján – a nagy lelkesedést, aminek megannyi iskola köszönheti létét, nem vagy nem eléggé követte tartalmi feltöltődés, már az antropozófiai tanulmányokat

illetően. Érthető is ez a dolog, hiszen fakad ez egyrészt magából az antropozófiából, lévén, hogy ez



olyasmit jelent, ami valami nagyon új, ami az emberekben még nincsen benne, amit még magunkba kell dolgoznunk, hogy értsük s, hogy azután éljük, másrészt pedig, hogy a tanárképzésen sem tudták – talán épp ebből fakadóan – úgy átadni ezt a gondolkodásmódot, ezt a szemléletet, hogy azután azt a tanárok képviselni, élni tudják az iskolában, a konferenciákon; ilyen módon maguk sem vezethették be az „újonnan érkezetteket” hathatósan ebbe a dologba.

Szülői oldalról pedig a legkülönbözőbb emberek érkeztek, érkeznek az iskolába: vannak, akik már eleve elkötelezettek, s maguk

is tanulmányozták ezt a szelleme-
séget (ők azok, akik időnként szá-
mon is kérik ezt a pedagógusok-
kon), vannak (talán mondható: a
többség), akik pedig kívülről lát-
ták az iskolát, és megtetszett,
**hogy ez „más”, és vannak, akik
köztük időközben beleláttak,**
hogy min is alapszik az iskola, a
pedagógia, és maguk is szeretné-
nek alaposabban megismerkedni
azzal.

Mindezek (és még egyéb dol-
gok) mellett ott áll a tanárok előtt,
hogy van egy „hagyomány”, mely
tanulmányozni késztet az antro-
pozófiát, de talán mindenki-
ben **ott van az is, hogy időről-időre**
megérinti a lelket, hogy vágyik



tisztába kerülni vele, átlátni és
magába fogadni azt, hiszen köz-
ben mindenki érzi, hogy szüksége

van rá a hétköznapi munkájához
(is). S valóban – talán mindenki
érzi mélyen – egy Waldorf iskolá-
ban **az antropozófia és ami ebből**
ered, az antropozófiai emberkép
teheti csak a hétköznapi munkát
hivatássá, a szükségleteket ne-
mes célokká. Így van az, hogy a
konferenciákon mindig új lendü-
letet kap, hogy tanulmányozzák a
szellemtudományt, valamint stú-
diumok, olvasókörok alakulnak a
konferenciákon kívül is. Csak-
hogy: a kezdeti lelkesedést rövid
időn belül bizonyos kiábrándulás,
**megfáradás követi, mert időköz-
ben valahol „elvész a fonal”, már
nem értik, miről van szó, nincs,**
aki elmagyarázza, rendbe tegye a
gondolatokat, kijelentéseket. Nem
is beszélve arról, hogy miután úgy
igazán beindult a tanév, sokakat
felemészt a hétköznapi feladat-
áradata, és szó sincs arról, hogy
rendszeresen felkészülten érkez-
zenek a stúdiumra. Ehhez jön
még az, hogy hajlamosak vagyunk
elkalandozni messzire a stúdium
alatt is, s amiről azt gondoljuk,
segít kifejteti, megérteni egy-egy
gondolatot, a végén már olyan
messzire visz, hogy azt, amit csi-
nálunk már nem lehet egy gondo-
latsor tanulmányozásának nevez-
ni, hanem a dolog átmegy ezoteri-
kus beszélgetésbe. Itt természetese-
**sen felvetődik a kérdés: ki az, aki-
nek ezt kontrollálnia kellene?**

Ilyen módon kerül tehát egy
körbe húsz-harminc ember, és
megjelenik a kérdés: mi legyen a
stúdiummal, és hogyan történjen
a munka? A legkülönbözőbb véle-

mények hangzanak el, megannyi ötlet s aztán ugyanaz a kör ott áll, hogy hiába volt legalább fél órás megbeszélés, a kérdés még mindig ugyanaz. Eközben mindenki **érzi, hogy „igen, kellene valamit kezdeni ezzel, kellene stúdium”,** van egyfajta kívánság, de ott motoszkál az is, hogy ezt úgy kellene megoldani, hogy lehetőleg sem a konferencia egyéb teendői, sem a majd a tanév során megjelenő munka- és elfoglaltság-özön ne szenvedjen csorbát, hogy mindezt azért meg lehessen oldani. Még egyszer: van egy vágy az emberekben, hogy dolgozzanak az antropozófiával, hogy végre kitisztuljon ez az egész, s van egy feszültség, hogy **„igen ám, de ha lehet, ne kelljen ezért nagy áldozatot hozni, mert ott van még ez és ez”.** Ha az ember ezt alaposabban megvizsgálja, rájön, hogy itt egy rejtett egoizmusról

van szó, ami megfellebbezhetetlen indokok ruhájába öltözik, amikor azt mondja: **„Igen, akarjuk a stúdiumot, csak még nem találtuk meg, még ke-**



ressük a **formát!**” S, hogy itt tényleg az ego áll a háttérben, az mutatja, hogy ennek hallatán az ember megsértődik, felháborodik és mindenféle indulatokat és érzelmeket generál; de: semmiképp

nem akarja látni őszintén a helyzetet és nem keresi a megoldást. Az egonak csak saját maga fontos.

Mindezzel nem moralizálni, nem elmarasztalni akarok, csupán alaposabban feltárni a helyzetet s egy lehetséges megoldási utat javasolni. Mert: **„Szomorú volna, ha bármivel is tökéletesen elégedettek lehetnénk, hiszen semmi sincs, amit ne tudnánk még jobban is elvégezni. És éppen ebben különbözik a kulturálisan valamivel magasabb szinten álló ember az alacsonyabb szinten állótól, hogy az utóbbi mindig elégedett szeretne lenni önmagával. A magasabb szinten álló ember sohasem szeretne elégedett lenni önmagával, mert motívumként mindig visszacsendül benne az a halk kívánság, hogy jobban, sőt, hogy másképpen csinálja a dolgo-**

kat.” (Rudolf Steiner: Általános ember-tan, IV. előadás.)

Mit lehetne tenni tehát? Ha végiggondoljuk, rájövünk, hogy a helyzet miatti elszomorodás, esetleges ha-

rag nyomán felébredő **puszta moralizálás** nem vezet sehova, de ugyanúgy a belenyugvás sem. S ami miatt mindez különösen **nehéz, az a szabadság: nincs előírva** sehol sem, hogy szellemi ta-

nulmányokat kell folytatni és azt ahogyan kell tenni; csakis szabad elhatározásból születhet olyasmi, ami valódi értéket képvisel ezen a téren, és igazi, jó gyümölcsöt hoz. A szabad elhatározást azonban valaminek

meg kell előznie. Egyszerűen azért, mert ez a kozmikus törvény. A kozmikus viszonyokat pedig mi tükrözhetné jobban, mint Krisztus tette? Ez a nagy példa,

ami előttünk áll. Krisztus tette ugyanis „értelmetlen”, ha pusztán a hétköznapi logika alapján gondoljuk el, és nem is fakad a világot átszövő szükségszerűségből, mivel szabad tett. Miért lett volna szüksége egy ilyen lénynek, mint Krisztus, arra, hogy olyasmit tegyen, **amire nem szükségszerűség** indította? Szabad tett kellett tehát legyen az, amit megcselekedett, **de éppen ebből fakadóan áldozat volt ez részéről. Itt olyasmiről van szó, ami nem következik a külvilágból, ami nem „logikus”.**

Ha mi is küzdünk a stúdiummal, **ha őszinte kíváncsi vezet,** hogy itt valamit tegyünk, akkor **először is át kell gondolnunk az áldozat kérdését.** Be kell látnunk, hogy csak akkor tudunk megtenni valamit, **ha bizonyos mértékű áldozatot hozunk azért a dologért. Egyszerűen képtelenség mindent**



akarni egyszerre, nem lehet anélkül megvalósítani valamit, hogy közben ne tennék félre érte más- valamit. Már itt sokan elbuknak. Ugyanis más az *értékrend*, más a dolgok fontossága. Akkor kez-

dünk majd el komolyabban dolgozni az antropozófiával és akkor aratjuk majd le ennek gyümölcseit, amikor belátjuk, ennek nyomán pedig mélyen átérezzük, hogy itt

valami fontosabb dologról van szó, mint sok minden más. Sok azonban a félreértés is ennek kapcsán. Ugyanis a fontossági sorrend nem jelent kizárólagosságot: az életben nagyon sok dolog fontos, aminek ugyanúgy meg kell történnie, csakhogy azokra ismét csak nem vonatkozhat a kizárólagosság: ha belátom, hogy a hivatásomhoz, önnön életemhez **szükséges az a szellemi munka, amiről** itt szó van, akkor rájövök, hogy nem lehet, hogy a hétköznapi dolgok megakadályozzák, lehetetlené tegyék ezt a munkát, **ami – legyünk őszinték – talán nem jelent többet heti néhány óránál.** De hát vetés nélkül hogyan akarunk aratni? A mi vetésünk ott **kezdődik, hogy elismerjük: ahhoz,** hogy stúdium-munkát folytassunk, bizonyos fokú áldozatot kell hoznunk. (Az áldozat pedig sosem

kell akkora legyen, hogy azért az élet egyéb dolgait teljesen elhanyagoljuk. „*A családapa éppoly jó apa marad, az anya éppoly jó édesanya, a hivatalnok, ugyanúgy, mint a katona, semmitől sem kell tartózkodjék, ha a titkos tanokkal foglalkozik. Épp ellenkezőleg, minden tulajdonság, mely az embert az életre alkalmassá teszi, olyan mértékben növekszik meg, melyről a beavatatlan fogalmat sem képes alkotni.*”

Rudolf Steiner: A magasabb világok megismerésének útja) Ha ezt megértettük, akkor az elhatározás kapuja előtt állunk: meg-hozzuk-e a szükséges áldozatot vagy sem?

Ez az első lépés. De álljunk meg itt

egy pillanatra és gondolkozzunk el azon, mit is jelent az előbb használt szó, melynek értelmén **első olvasatra valószínűleg átsiklik az ember: elhatározás.** Vegyük elő ismét Rudolf Steiner *Általános embertan c. ciklusát, melyet ő olyan nyira fontosnak tartott a Waldorf iskola szempontjából, hogy az első Waldorf tanári kar felkészítésekor ezt szánta kezdetnek,*

alapnak. Tehát nyugodtan ki-mondhatjuk, hogy ez az antropozófiai embertan magva, ilyen módon pedig a Waldorf pedagógia alapvető ábrázolása. („*Egy olyan tanár, akit a kialakulóban lévő emberrel kapcsolatos gondolatok foglalkoztatnak, teljesen másképpen hat a diákokra, mint egy olyan tanár, aki minderről semmit*



sem tud, aki sohasem tereli ebbe az irányba a gondolatait.” Rudolf Steiner: Általános embertan, I. előadás.) Nézzük csak, mit is mond itt a doktor az akaratra vonatkozóan (IV. előadás): az akarat már a fizikai testben is megnyilatkozik, majd így tovább a sorra **következő lénytagokban, egészen a még**

csak csíraállapotban lévő, a teljes kifejlődés folyamatának még csak a kezdetén álló szellemi lénytagokig; így kapjuk meg az akarat megnyilatkozásának hetes sorát: **ösztön, ösztönzőerő (hajtóerő), vágy (sóvárgás), motívum (indíték), kívánság, szándék, elhatározás.** Láthatjuk tehát, hogy az elhatározás az akarat formáinak legmagasabb fokán áll. Az elhatá-

rozás olyasvalami, amit valóban tett követ, mégpedig az elhatározás tartalmának megfelelően. Minden egyéb a valóságban valami egyébnek felel meg, bár – az igazat megvallva – már a kívánság és a szándék is olyasvalami, ami magasabb értelemben vett emberi akarati forma. Minden esetre még nem elhatározás. Hiszen a gyer-

mek vagy a világ szempontjából nem az a lényeges, hogy valamit kívánunk, valamit szándékozunk megtenni, hanem, hogy valami valóban meg is történik-e. Ilyen módon pl. árgus szemekkel figyelik a gyerekek (a kisebbek is, de általában csak a nagyok teszik is szóvá kritika formájában), hogy mondjuk betartjuk-e,

amit ígértünk, kijavítjuk-e a dolgozataikat időre, valóban segítünk-e nekik a felkészülésben valamire. Ha várok egy anyagot, amit valaki megígért nekem segítségképpen, mert a **következő epochámhoz szükséges**, akkor nekem csak az számít, valóban el is küldi-e; azzal nem sokra megyek, ha utólag kiderül, mennyire szándékában állt elkül-

deni. Utóbbi esetben én is csak mondhatom a diákoknak, hogy felolvastam volna, ha elküldték volna. Ezzel tehát nem sokra megyünk. (Természetesen még sok egyéb gondolatot ki lehetne itt fejteni, mint pl. tanulunk-e az **ilyen esetekből, létrejön-e** a kívánság, a szándék, hogy legközelebb másképp csináljuk, s akkor már

valóban elhatározássá emelkedik, stb.) Ily módon az elhatározás láthatóan nem az, amit általában annak gondolunk vagy annak nevezünk, hanem, aminek az eredménye a valóságban meg is jelenik. Csak azt a búzát fogjuk learatni nyáron, amit egy korábbi elhatározás útján el is vetettünk. Érdemes elol-

vasnunk a fent

idézett előadást és elgondolko-nunk azon, hogyan is állunk az akarati étellel!





Darvas János

NAPJAINK KRÍZISE

Univerzális összefonódás

Először a pénzügyi válság, aztán az amerikai influenza, hozzá „a terror elleni harc”, valamint számos ökológiai kérdés: 2009. eleje a krízisek ideje. Ahol pedig krízis van, onnan nincs messze a pánik. Mindenki tudja ugyan, hogy a pánik nem segít a krízisek megoldásában, de mi a teendő? A szerző felvázol egy képet, keresve a válasz lehetőségeit.



A krízis befészkel magát a kollektív tudatba. Nincs olyan napilap, vagy mágnager-magazin, mely ma ne rendelkezne krízis rovattal, s rendre sorakoznak bennük a katasztrófa-jelentések a veszélyeztetett, vagy már ésszerűppanó nagyvállalkozásokról.

Úgy tűnik, mintha a köztudat belenyugodna a rendszer instabil voltába, melynek alapjai láthatóan megrendültek. Középtávon legálábbis, berendezkedünk e labilis talajon. Ugyanakkor kevésbé ismert, hogy milyen irányt vesznek majd a gazdaság elszabadult kihatásai. Ezek saját belső dinamikája ugyanis nehezen becsülhető fel. Hogy milyen hosszú távú

eszközök alkalmasak a hasonló helyzetek jövőbeli elkerülésére; ma még ködös marad. A háromjegyű milliárdokban biztosított összegek, biztonsági csomagok és a konjunktúra injekciói csak áthidaló megoldások.

A szakértők jóindulatú prognózisai, rendszerkritikus színezetű politikai jelszavai csak visszafogott bizalmat ébresztenek bennünk. Megmarad az émelyítő érzet: itt valami nem stimmel az alapfeltételekben; bár továbbra is ezekből indul ki minden megoldás gondolata. Így ketyeg tovább a krízis, melyről azt reméljük: egyszer nyugalomba jut majd, bár nem tudjuk hogy ez a „ketyegés” valójában nem egy bomba időzítésének hangja-e, ami már holnap felrobbanhat.

Vihar előtti csend?

Az iparilag fejlett Németországban jelenleg még meglepően nyugodt a hangulat. A felszínen nem érezhető pánik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a mélyben ne lapangana valami.

A szokásnak megfelelően alakul a fogyasztás is. A tiltakozó akciók nem hevesebbek, mint Schröder 2010-re vonatkozó tervei idején, amikor a szakszervezetek dobokkal és sípokkal vonultak ellene az

utcára. A németek egyelőre lazán viselkednek. A baloldaliak tiltakozása veszít támogatottságából, holott elvileg profitálnia kellene a **krízisből: A jövedelmek elosztása** feletti igazságtalanság, valamint teljes, az exportra irányuló iparágak összeomlása miatt, ami végül tömeges elbocsátásokhoz vezethet...

A szakszervezetbe való belépések újra növekszenek ugyan, aktivistái azonban nagyon óvatos egyezségeket kötnek, hogy ezzel **biztosítsák a még meglévő munkahelyeket.** A túlzott követeléseket tehát elkerülik. Csak néhány radikális baloldali és jobboldali szervezet agresszivitása növekszik

a nagyvárosok „dühöngéseiben”. Németországban még egyetlen gyár-igazgatót sem

zártak be, vagy gyötörték meg, ahogyan ez Franciaországban már szokássá vált. Mégsem mondható el, hogy ez a relatív nyugalom a **n é m e t e k r e j e l l e m z ő „forradalmiság hiánya”,** ahogyan Peter Scholl Latour (újságíró) bölcsen kifejti, vagy éppen a vihar előtti csend jele.

Önmagukat igazoló jóslatok

Bizonytalanság uralkodik a politikai beszédekben, a krízis következtében esetleg emiatt **keletkező nyugtalanságokat illetően.** A politikusok azt kérdik maguktól:

a retorika szempontjából vajon melyik jobb: szépíteni a dolgokat vagy pesszimizmust mutatni, mindenkori céljaik érdekében?

Amikor Gesine Schwan (a szociáldemokraták elnökjelöltje) szociális nyugtalanságokat jóslt, politikai ellenfelei szemére vetették: az ilyen megjegyzések okozzák éppen a nyugtalanságokat. Ugyanakkor kérdéses, hogy egy ilyen kijelentés vajon tényleges befolyással van-e a népesség **számottevő részére.** Lehetséges azonban, hogy létrejönnek olyan viszszaeszesítések, melyek önmagukat igazoló jóslatként válnak majd valósággá.

Itt felszínre tör egy olyan megérzés, hogy helyzetünkre az elvárások és a valódi események közötti interakciók jellem-

zőek. Ez jelzi a jelenlegi válság jellegét is: nem a dolgok valódi **helyzete a döntő, melyet az ember hozott létre,** hanem a krízist a **lelki, sőt a szellemi vezérli közvetlenül.** Aki ezt meg akarja érteni, az kénytelen a tények, a tettek, a szavak és a tudati magatartás, és persze az érzelmek összefonódását figyelembe venni.

Ez az összefonódás egyértelműen kifejeződésre jut ott, ahol a baj elkezdődött: a spekulatív pénzügyi világban. Egy hitel visszatérlesztése ugyanis elvárásokon alapszik. A hitel megtagadása ma autógyárakat, áruházakat és



nagybankokat kerget csődbe. A tőzsdei mutatók és deviza átváltási aránya; mindez remények és félelmek eredménye, ami láncreakciókat okoz, melyek aztán a



valódi gazdaságban válnak láthatóvá. Ez még az átlagpolgár fogyasztását is befolyásolja, jelentős hatást gyakorolva a gazdaság fel lendülésére vagy annak visszaesésére. Itt is adódnak visszacsatolások, melyek pl. a vásárlással szembeni visszafogottságot vagy éppen az ellenkezőjét válthatják ki. Ez mind jelentős hatással van a gazdaság helyzetére.

Trendek jönnek létre, melyek szintén a „feed-back” önmagát igazoló jóslatával állnak rokonságban: lelkiekből fakadó viselkedésmódok szilárdulnak társadalmi valósággá, melyek újabb hangulatokat és viselkedésmódokat szülnek. A látens pánik pedig eközben természetesen megmarad.

A pénz globális jellege és az ebből fakadó hangulat összefüggnek. Az anyagi lét azonossá vált a pénzzel. Az egyes polgár és családja elveszítheti létét, ha pénze „elúszik”, de ugyanez jellemző egész népgazdaságokra, mint amilyen az izlandi, vagy az ír. Mindez félelmekkel párosul, ami pánikká erősödhet.

A pánik akár látens, akár megvalósult, paranoid viszonyokat szülhet. A meg nem értett törvényszerűségek, ahol a gondolkodási modellek csődöt mondanak, olyan logikához vezetnek el, melynek révén feltétlenül áldozatok keletkeznek. Nem csoda tehát, hogy olyan összeesküvés elméletek keletkeznek, melyek bizonyos csoportokat tesznek felelőssé a krízisért.

A pánik magától működik

A pánik és a paranoia más területeken is szélesedik. Szociális folyamatok siklanak ki egyéni, vagy kollektív alapon, melyek aztán megkezdik „saját életüket”, ami számunkra ellenségesnek tűnik. Mindenütt megfigyelhetők olyan komplex visszacsatolások, melyeknél az ok és az okozat már nem mindig különböztethető meg, egymást „feltornászva” működnek.

Klasszikus példa erre a terror és az ellene való harc. Ehhez kapcsolódik az elektronikus háló és a globális megfigyelés sokoldalú problémája is. További példákat is említhetnék, de meglegszem egy

éppen időszerű eseménnyel: az aktuális amerikai influenza, melyet sertés-influenzának is neveznek. A reakciókat illetően, ez is pánikszerű jegyeket hordoz, az Internet is külön foglalkozik vele.

A járvány esetében természetesen egy olyan létsíkhhoz közeledünk, ami közelebb van testi létünkhöz, mint a pénz. Alig beszélhetünk arról is, hogy a betegség válságai ugyanolyan ember okozta dolgok lennének, mint amilyen a gazdaság válsága. Kérdés: vajon itt is vannak-e szellemi vagy lelki összefüggések, ahogyan Rudolf Steiner azt leírja a késői középkor idején fellépő pestisjárványokkal kapcsolatban? Steiner arról beszélt, hogy e fertőzés fellépése arra a rémületre vezethető vissza, melyet néhány emberöltővel azelőtt a mongolok megjelenése váltott ki az európai népességből. A pánik, mint egy kollektív betegség hullám okozója! Érdekes gondolat, ha ma hiányoznak is a fogalmi eszközök egy ilyen téma nyilvános megbeszéléséhez.

Talán a jövőben lehetséges lesz a járványokat szellemi okokkal kapcsolatba hozni. A világot átfogó járványok kezelését, az egészségügyi rendszereket és az államok beavatkozási jogait azonban **mindenképp emberi tényezővel** kell összefüggésbe hozni. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy a nemzeti vagy nemzetközi intézkedések feleslegesek lennének. De hogyan szabaduljunk meg a félelem által létrehozott mellékhatásoktól?

Paranoia helyett metanoia

Segítségünkre lehetne egy belső tartás, melyet „karma tudat”-ként kezelünk. A leírt jelenségek emberi jellege, okozati összefüggéseket mutat az emberi tevékenységgel. Ezek az összefüggések az individuálistól kezdve, a mikro- és közép szociális rétegeken át jól követhetők. Itt az okozati jelleget nem volna szabad csupán mechanikusan értelmezni, hanem mélyebben, szellemi kauzális értelemben kellene keresni az összefüggéseket.

Ha rálátunk arra, hogy az embernek ebben része van, akkor feloldódik a fatálisnak hitt események vélelme, melyekre pánikszerűen reagálunk. Lényünk mélyebben húzódó egoizmusa így megfékeződik, s helyette az együttérzés



és a szolidaritás érzete jelenik meg. Az univerzális összefonódás ekkor azt jelenti, hogy mindenki **hordozza felelősségét saját tetteiért**, ezzel véve részt az egészben. **Ez már ma is kifejeződik a feltételmentes alapjáradék javaslatában**, ami mindenkinek járna. Ebben a követelésben már jelentkezik a beteg pénzügy újjáalakításának impulzusai.

A fordulat szükségessége **mindenütt észlelhető. Hetek óta vezeti** a német könyvek sikerlistáját egy írás, mely ezt propagálja (Peter Sloterdijk: *Du Musst Dein Leben Aendern*; Meg kell változtatnod **életedet**). **A szerző szerint a világ** társadalma egy határhoz érkezett el. Az egyén, a nemzetek és a vállalkozások egoizmusa veszélyeztetik a civilizáció létét, melynek **egyértelműen aszkézisre és szellemiségre** volna szüksége. Fordulat szükségés.

A „fordulat” szó, **kultúrfilozófiai** értelemben igen figyelemreméltó, melynek vallási alapjai vannak.

Kulcsszava a zsidó-keresztény tradíciónak. A héber **TESUWA szava, az ember teljes belső fordulatát jelenti**. Görög megfelelője: metanoia, ami körülírva tudatváltozást, felfogásváltozást jelent. A karma-tudat megnyitja e változás **lehetőségét: a kiszolgáltatottság érzete helyett egy felelősségteljes cselekvés állapota**, azaz: paranoia helyett metanoia. A válságot talán csak így oldhatjuk fel: szolidaritást kell mutatnunk. Akkor talán vége a krízis ketyegésének, anélkül, hogy felrobbanna.

* * *

Darvas János 1948-ban született **Budapesten, Bécsben nőtt fel**. Párizsi filozófiai tanulmányai után Waldorf tanár volt Franciaországban, Németországban és Svájcban. Ma Németországban él.

A cikk eredetije megjelent: *Das Goetheanum*; 2009 május 15.

Fordította: Orosz Iván

Mayer Imola (11. osztály): Ilyenek vagyunk

*Szomorú és bánatos,
Vidám egyben alázatos.
Mosolygós és csillogó,
Ragyogó és csodálatos.*

*Könnyező és nevető,
Örömet bánattal keverő.
Csendes és titokzatos,
Arca harmattól csillagos.*



*Minden ember ilyen belül,
Szívünk diktál lelkünk hevül,
Minden élet tovaszáll,
Mint egy ragyogó fehér madár.*

*Testünkéről a lepel le hull,
Lelkünk száll olthatatlanul.
Repül egy új más világba,
Fel egy csillagos szép hazába.*



Mincsik Máté

12. osztály

TÖRTÉNET EGY HAJLÉKTALANRÓL

Az elmúlt tanév utolsó epochája a 11. osztályban történelemből a szociális kérdéstről szólt. Egy történelmi áttekintés után minden munka az osztályra hárult, ugyanis a diákok feladata az lett, hogy csoportokban egy-egy aktuális szociális problémát járjanak körül. A következő témákban kellett mélyebbre ásni: otthonteremtés, oktatás és foglalkoztatás, hajléktalanok, megváltozott munkaképesség, fogyasztóvédelem. A diákok várakozáson felül, nagyon jól dolgoztak, pedig már igazán benne voltunk a nyárban. Mondtam nekik, hogy akkor végzik a legjobban a feladatukat, ha minden megtalált „válasz” kapcsán még több kérdés merül fel bennük. Ez így is történt, s ezért csak megsejthettünk valamit abból, hogy mennyire munkálkodik a társadalomban – a világon vagy kis hazánkban – a testvériség eszméje, hogyan hatja át ez a szellemiség a kisebb közösségeket, s hogy egy állami intézményrendszerben megjelenik/ megjelenhet-e valamiképp...

A csoportok beszámoltak egymásnak az eredményeikről, és cikkeket is írtak az adott témában, melyet Rácz Melinda szerkesztett kiadvánnyá. Ebből a füzetből következzen most egy írás.



Koleszár Zsuzsanna

Történet egy hajléktalanról

Írta: Mincsik Máté

- Én tíz éve vagyok hajléktalan - mondta a férfi - három diplomám van és két nyelvet beszélek (itt tartott egy kis bemutatót franciából és németből), és a feleségem dobott ki a lakásomból, miután elváltunk.

(Sajnos nem fejtette ki, hogy pontosan mi is volt a válásuk oka, de akkor nem tartottam volna

ildomosnak ezt megkérdezni tőle).

- Annyi volt az egész zűr, hogy bizalomból rábíztam annak idején a papírokat és nem olvastam át jól a házassági szerződést. Így a válásunk után minden rá szállt, meg a gyerekekre. A családom nem keres engem, de nem is bálnom. Én sem őket. Az igazat megvallva, én jól is érzem magamat itt. (...)

Na, de hadd legyek egy kicsit őszinte veled; nem vagyok ugyan alkoholistá, de éjjel elég hideg van

az aluljáróban és kéne valami pia. Ha egy pár forint aprót tudnál adni, nagyon hálás lennék.

Adtam neki. Adtam mellé egy szál cigit is, amit ezután három nyelven megköszönt, majd elnézést kért az illetlenségéért, hogy nem mutatkozott be (ezt is pótolta, rögtön két nyelven), majd még egyszer bocsánatot kért a zavarásért, és elment.

Hát úgy gondolom - bár elég tömören írtam le ezt a pár perces kis beszélgetést - számomra igen tanulságos kis beszélgetés volt, ami azóta is nagy részben befolyásolja a róluk alkotott véleményemet. Záró gondolatként még annyit tennék hozzá, hogy bár nekik ház helyett egy játszótér, vagy egy aluljáró jutott, mégis a szabadban egy olyan összetartó közösséget alkotnak, akiket érde-

mes felkarolni, és segíteni kilábalni a jelenlegi rossz helyzetükből. Emberek, akik rosszkor voltak rossz helyen, rossz körülmények között, de akik számára a Most, csak



egy állapot! „Akropoliszt, hát így építjük meg újra, s boldog aranykor virrad a szorgos Athénra.” - ötödikes bizonyítványversem egy részlete az összefogásról!

Pár évvel ezelőtt találkoztam a hajléktalanok problémájá-

val, már nem csak mint jelenség, hanem mint a társadalmunkban élő kiépitett szociális háló számtalan hibájának egyik következményével. A hajléktalanok társadalma ugyanúgy, mint az úgynevezett „első és második világe” alapjaiban különböző és így egzakt módon nem kategorizálható. Már csak azért sem, mert a társadalmukban fellelhető úgy az általános iskolát sem végzett ember, mint a több diplomával is rendelkező, nyelveket beszélő értelmiségi (ezt saját tapasztalatból is tudom!).

A hajléktalanok helyzete sokban függ a helytől, ahol nyomorúságos életüket élik. A nagyobb városokban az emberek sokszínűségéből adódóan sokkal nagyobb körből válogat a nyomor is. Sokkal szélesebb azon emberek palettája, akik már „lecsúsztak” odáig, hogy az utcán élik mindennapjaikat. Azok között az emberek között, akik átestek a magyarországi szociális háló hatalmas résein, jól megfigyelhető az összes eddig létezett civilizációban gyakran előfordult probléma.

Hát úgy hiszem, egy, az alkoholproblémája miatt hajléktalanná lett embert nem lehet teljesen egy kalap alá venni egy válási

perből, balesetből „rosszul kijött”, egy önnön hibáján kívül eladósodott, és ezáltal hajléktalanná lett emberrel. Egzisztenciálisan valószínűleg nem különböznek egymástól, és sajnos nem tudom, nem is tudhatom, hogyan vélekednek egymásról a hasonló helyzetben lévő emberek, de a külső megítélésükről, mint Más, tőlük és a nyomoruktól élesen elhatárolódó ember, csak azt tudhatom, hogyan is vélekedik a világ róluk. A Hajléktalanok Társadalmáról.

Amennyire én utána néztem a témának, annyira lett világos számomra, hogy sokkal nagyobb és sokkal több figyelmet érdemlő, mindennapjainkban is élő szociális probléma a hajléktalanok kérdése.

Elég Pesten, vagy egy forgalmasabb, nagyobb városban nyitott szemmel, körültekintően járni és egyből, szinte a második háztömb után szembe fogjuk találni magunkat az állami szervek által kiépített szociális intézmények alapvetően hibás működésével. Az, hogy napjainkban már olyan ember, emberek is juthatnak hatalmas összegű hitelhez, hogy bármiféle fedezettel vagy egy biztos kezzel rendelkezzenek,



úgy hiszem egyik alapja annak az ördögi körnek, ami az eladósodásért elsősorban felelős Magyarországon. Hogy egy tanult ember kevesebb valószínűséggel jut el egy ilyen kiszolgáltatott helyzetbe,

az úgy hiszem nem vita témája, de nem lehet ráhúzni a szegényebb, kevés iskolát végzett emberekre a hajléktalan társadalom összességét. Az alkohol és a drogok mindenkit elérnek a mai világban is. Ez vonatkozik a

„felsőbb”, műveltebb társadalmi rétegre is. A hajléktalan társadalom összetétele tehát teljesen vegyes. Talán pont egy éve lehetett, amikor is odajött hozzám a Nyugati előtt egy körülbelül ötven éves férfi és elmesélte nekem tömören az életét, utána egy cigarettát kért, pár forint aprót, amit úgy hiszem, azután a romantikusnak nem tekinthető vallomás után, megérdemelt.





ÉRETTSÉGI VIZSGÁK ÉS TOVÁBBTANULÁS

A 2008/2009-es tanévvel iskolánk hatodik végzős osztályát búcsúztattuk. Az új rendszerben már természetes, hogy nálunk is megjelent az előrehozott, az ismétlő, a kiegészítő vizsga, de a legfontosabb, hogy 10 diák (tehát a végzős osztály teljes létszáma) tett ún. rendes érettségi vizsgát. Az írásbelik a megszokott módon, probléma-

mentesen zajlottak, ez n a g y b a n köszönhető a kísérettségiken szerzett rutinnak (ez nemcsak a vizsgázókra, hanem a felügyelő tanárookra is igaz). Min-

den évben igazán az az érdekes, amikor megjelenik a „külső szem”, tehát az érettségi elnök, akitől mindig várjuk a visszajelzést a vizsgázók és a vizsgáztatók munkájára nézve, hiszen az elfogulatlan vélemény nagyon sokat számít és segít. Idén az elnökünk Rónavári Mária Irén volt (magyar- orosz-német szaktanár), aki meg volt elégedve a diákok munkáival



és a javítással egyaránt. A szóbeli vizsgán természetesen ő is végighallgatta a feleleteket (ez az, már-mint az elnök jelenléte, ami kísérettségien nem „gyakorolható”), és nagyon elismerően szólt a hallotokról. Kiemelte, hogy hosszú évek elnöki tapasztalatával mondhatja, ritka az olyan érettségi, ahol a vizsgázók nem sírják el magukat, nem lesznek rosszul az

idegi terheltség súlya alatt, nem blokkolnak le a stressz miatt. Szóval mi a ki egyensúlyozott fehér hollókhöz tartozunk. Tetszett neki, hogy a

vizsgázók nem egy bemagolt szöveget mondtak el, hanem láthatóan csak olyan dolgokat, amiket megértettek. Külön említette a nyelvi feleleteket, ahol – az általa megszokottal ellentétben – a diákok nem egyszavas „igen, nem” válaszokkal, hanem teljes mondatokban válaszoltak a kérdésekre. Lehetett velük az egyes tételek kapcsán beszélgetni, nem

„csontosodtak bele” a megtanult dolgokba. Bátran formáltak véleményyt, alkottak ítéletet, ha arra vonatkozott a kérdés, s nem korlátozták őket olyan félelmek, hogy „mit kellene mondanom”, vagy „mit vár tőlem a tanár”. Ahogy az elnökünk fogalmazott, változó lexikális tartalommal, de „meggyőző -en adták el magukat és a tudásukat”. Persze ezekhez a jó feleletekhez, a kiegyensúlyozott vizsgálóhoz

az is kellett, hogy Rónavári Mária hozzáállása a lehető leg-
t á v o l a b b
állt a népmesékben,
s itt-ott a valóságban
is élő vasorú,
éjszakánként is
k í s é r t ő
érettségi elnökökétől. Köszönet érte!

Számomra, mint elfogult osztálykísérő és elfogult szaktanár számára a fentiek voltak a legfontosabbak. Az, hogy minden diánkunk sikeresen vette az érettségi vizsgát, s hogy büszkéek lehetnek az eredményeikre, s persze természetesen az, hogy nemcsak az én ragaszkodástól elhomályosult szemem látta őket tehetségesnek, felkészültnek, talpraesettnek, „érettnek”.

Most pedig jöjjön egy kis statisztika, azok számára is, akik számok látványának hiányában

talán át is ugrották a fenti sorokat:

Idén tehát 10 fő tett rendes érettségi vizsgát, 1 fő kiegészítő vizsgát (tehát olyan tárgyból, melyből nem vizsgázott a rendes érettségi vizsga alkalmával), 3 fő ismétlő vizsgát (előző eredményük javítása céljából), és 11 diák tett előrehozott érettségi vizsgát. Összesen 24 diák vizsgázott (egyikük ugyanis kiegészítő és ismétlő vizsgát is tett).

Az osztály átlaga 3,92, az összes vizsgázót figyelembe véve az átlag 4,07 lett.

A tantárgyi eredmények a következők:

M a g y a r nyelv és

irodalom: 14 fő tett érettségi vizsgát, a tantárgyi átlag: 4,43 (ebből 2 előrehozott jeles, 1 előrehozott jó, 1 ismétlő jó)

Matematika: 11 fő tett érettségi vizsgát, a vizsga átlaga: 2,36 (ebből 2 ismétlő elégséges)

Történelem: 15 fő tett érettségi vizsgát, az átlag: 4,87 (ebből egy fő tavaly tett előrehozott vizsgát jeles eredménnyel, 1 emelt szintű jó, 5 előrehozott jeles)

Angol nyelv: 9 fő tett érettségi vizsát, az átlag: 3,78 (ebből 1 előrehozott emelt szintű jeles, 1 ismétlő emelt szintű jeles, 1 előre-



hozott középszintű jeles)

Német nyelv: 5 fő tett érettségi vizsgát, az átlag: 4,80 (ebből 2 fő korábban tett jeles emelt szintű érettségi vizsgát, 1 előrehozott emelt szintű jeles, 1 előrehozott középszinű jeles)

Földrajz: 4 fő tett érettségi vizsgát, az átlag: 4,00

Rajz és vizuális kultúra (portfólió): 3 fő tett érettségi vizsgát, az átlag: 4,67

Biológia: 1 fő tett érettségi vizsgát jó eredménnyel

Fizika: 1 fő tett érettségi vizsgát jeles eredménnyel (!)

Informatika: 4 fő tett érettségi vizsgát, az átlag: 3,50 (ebből 1 kiegészítő közepes)

Ének-zene: 1 fő tett érettségi vizsgát jeles eredménnyel

Végül pár szó a továbbtanulásról. A 10 fős osztályból 1 diák nem nyújtott be felvételt egyetlen felsőoktatási intézménybe sem, ő szeptembertől munkába lép. 5 diákot felvettek az első (egy esetben a második) megjelölt helyre, melyek a következők: Nyugat-Magyarországi Egyetem – faipari mérnök, Kodolányi János Főiskola – vendéglátás-turizmus, Szege-di Tudományegyetem – ápoló, Eszterházy Károly Főiskola – szociálpedagógia, ELTE – szociális munkás.

A fel nem vett diákok közül egyikükről még a cikk megírásakor nincs végleges információnk, ugyanis pótfelvételt nyújtott be. Van, aki OKJ-s képzést kezd (az általa eredetileg, a felvételin is

választott szakirányban – logisztika), s van, aki már nyáron megkezdte német nyelvi tanulmányait Bécsben. Végül van egy fő, aki még mindig keres.

Tanulságos minden továbbtanulni vágyó számára, hogy a felvételi lap beadása mellett gondolkodjon még más alternatíván is a jövőjét illetően, hisz a felvételi pontok nincsenek betonba öntve. Idén például a tavalyihoz képest jelentősen megnőtt a jelentkezők száma – vélhetően erősen hozzájárult ehhez a tandíj eltörlése - , s ezzel párhuzamosan egyes szakokon 60-100 ponttal is nőtt a felvételi pontszám. Ugyanakkor az osztállyal történt beszélgetés során arra jutottunk, hogy sokkal jobb, ha valaki inkább munkába áll, vagy egy neki tetsző tanfolyamba kezd, mintha egy érdektelen – csak viszonylag alacsony felvételi pontszáma miatt vonzó – szakon, pusztán diplomaszerezés céljából még 4-5 évig koptatja a padot.





Kolinger Margit

UTAZÁS A PLANÉTÁK KÖRÜL AVAGY A MÁSODIK FESTŐTÁBOR

Évek óta működik Forgács Erzsébet vezetésével az a festőcsoport, amelynek tagjai hetente találkoznak, ünnepek alkalmával pedig intenzívebben is együtt alkotnak. Tavaly Gödön nyári tábor is ke-
rekedett belőle, melyről e lap hasábjain már olvashattatok. Munkájukat időnként minden szempontból támogatja a svájci Sirpa Suhner, aki iskolánk alapítójának is régi ismerőse.

Egy szerencsés találkozás folytán idén a tábor meghívást kapott Erdélybe, Székelykeresztúrra, Csiki László házába, amit örökül kapott. A ház fel lett újítva és a gazdája szeretné, ha továbbképzések, nyári táborok színhelye lenne. Tizenheten kényelmesen elfértünk benne és még többeknek is akadna elegendő hely. A háznak szinte „háborítatlan”, nagy kertje van,

ami jó lehetőséget teremtett az albástrom „faragáshoz”, és időnként gyümölcsöt szolgáltatott egy reggelihez, ebédhez.

Mi voltunk az első csoport, akik birtokukba vették a „vendégházat”, és remélem, tartalmasabbá tettük hangulatát.

Hálával tartozunk Kádár Katának és Balog Lehelnek, mert általuk ismertük meg Csiki Lacit, és gazdaszozonyainkat, Emesét és Ildikót.

Csiki László évtizedek óta foglalkozik antropológiával, évekig élt és tanult Németországban, és a svájci Dornachban. Jelenleg Bukarestben **felnőtt fogyatékosokkal foglalkozik.**

Táborunk témája volt a hét planéta, a Naprendszer hét bolygója. Célja művészi minőség, művészi hangulat teremtése. Területei: festés, alabástrom „faragás”, konyhaművészet (gabonakonyha),

A fény tiszta sugárzásában

Felragyog a világ istensége.

A lények összességéhez való

tiszta szeretetben

Sugárzik lelkem isteni volta.

A világ istenségében nyugszom.

Meg fogom találni önmagam

A világ istenségében.

*(Rudolf Steiner: Wahrspruchworte;
nyers fordítás)*

Bothmer gimnasztika, euritmia, és szépen megjelent a költészet, dráma, ének, és nem utolsó sorban a bábozás is. Remélem, semmit sem felejtettem ki.

„Mindenki dolgozik valahol a nap folyamán, önállóan (önként), kedve szerint. Közben figyelni egymásra – ez már a **szociális művészet!**”

A csoport nagy része július 15-én reggel indult Erdélybe. Utazás előtt megálltunk egy kis időre „előkészítendő a tábort”. Sirpa az **OUSIA-t, egy görög szót „hozott el”** nekünk, melynek jelentése: lény, lényiség, lényegiség, lényeg. Ez a szó párhuzamban a fent idézett verssel, mottóként végig kísérte az egész tábort. Pl. Székelykeresztúrra érkezvén az első udvari foglalkozás, nagy séta során felmerült a kérdés: „**Mi ennek a vidéknek a lényisége?**”

Aztán egy újabb szempont Sirpától a közös munkához: *fontos, hogy ne csak a jelenben éljünk, fontos feladat a jövővel is foglalkozni! Mint emberiség, megérkezünk a földgolyóra, és most ott tartunk, hogy tönkretesszük. Ne erre koncentráljunk! Bármit teszünk, ne feledjük az éggel való kapcsolatunkat! Próbáljuk meg minden nap megtalálni a kapcsolatot az éggel! Oly módon is, hogy ne csak a földet nézzük egy új tájékon, hanem az eget is!*

A hét folyamán Sirpa átadta nekünk az egyik zürichi antropozófus kör üdvözlését is, amelyben **ő maga is tevékenykedik. Az ottani munka során foglalkoztak ezzel**

a kérdéssel: **„Hogyan lehet felébredni a másik ember lelki-szellemi minőségében?”** Mit jelent ez? A legfontosabb egy másik emberrel



Csíksomlyó - Salvator kápolna

való találkozásnál, hogy a magam személyiségét vissza kell tartanom, hogy legyen helye jól megnyilvánulnia a másiknak. Fordított kultusz: a megismerő folyamatnak belülről kell indulnia. Hogyan tudunk valamihez kapcsolódni anélkül, hogy magunkat feladnánk? A gyerekek őszinték, nem alakoskodnak. Ha nekik nem kell valami, azt kimondják.”

A fenti kérdésre visszatekintettünk a hazaindulás előtti napon. Van, aki tevékeny, állandóan mozog. Van, aki üldögél, szemlélődik. Adódnak belőle viták. Az

ember magában is gyakran vívódik. „Ez tetszik, ez nem tetszik.” Esetleg győz egy hangulat. Dolgunk van velem!...

Csiki Laci több előadást is tartott nekünk a szakrális erdélyi helyekről, és a colmari Grünewald oltárról. Elmondta, hogy a Kárpátok vonulatának rajzolata a Sárkány csillagkép földi leképeződése. Aztán utalt Szent László mondájára, melyből megtudhatjuk, hogyan keletkezett a Tordai hasadék, melynek környékéről származik az az alabástrom, amivel dolgoztunk. S kiderült számomra az is, hogy melyik az a hét város, melynek várairól ez a vidék németül a Siebenbürger nevet kapta. Ezek: Beszterce, Kolzsvár, Szászsebes, Gyulafehérvár, Segesvár, Nagyszeben, Brassó. Csíksomlyó pedig mindig is kegyhely, kultuszhely volt, a Kárpátok leghidegebb régiója. Ezen a vidéken olyan hideg van, hogy nem terem meg az alma, a búza és a kukorica sem. És éppen itt alakult ki Napkultusz és Máriakultusz. Csíksomlyón található a Salvator kápolna és Pünkösdkor a csángók onnan nézik a napfelkeltét. Azt mondják, **Krisztust látják a felkelő Napban.** A tábor idején látogatást is tettünk Csíksomlyóra. Kirándultunk egy biofarmra, majd segesvárra. (A biofarm finom damaszkuszi rózsateával, rózsalekvárral és ízletes sajtokkal marasztalt minket. **Angolul is beszél a vezetője, így néhány diákot még mezőgazdasági gyakorlatra is fogadnának.**) Aztán Szovátán a sós tóban megta-

pasztalhattuk a „lebegést”. Járunk a székelykeresztúri skanzenben, és sétát tettünk a városban is. **Az utolsó előtti nap pedig a derzsi és a bögozi templom Szent László freskó maradványait csodáltuk meg.**

Persze az odaúton és visszafe-



Székelyderzs - Szent László freskó

lé is megfordultunk a tordai hasadéknál, mely egy Kolozsvár környéki bácsika szerint a világ egyik **leggyönyörűbb része.** **Miért is tettünk érte kitérőt? Mert a szomszédságából származik az az alabástrom, amit faragunk.** De a faragás nem jó szó, hiszen ráspollyal dolgoztunk a könnyen megmunkálható anyagon. A nagyobb tömbökhöz kellett csak **szekerce vagy kőműves kalapács,**

de akkor nagyon óvatosan kellett vele bánni, mert aza alabástrom könnyen hasad. Hihetetlen, ahogy



A bogózi templom

a sötét talajból kibukkannak ezek az időnként gömbölyded, kisebb-nagyobb, fehér „gyöngyök”, melyek a Nap felé tartva áttetszővé válnak. (Az alabástrom rokonságban áll a gipsszel, mészkővel és a márvánnyal is.)

Egyik nap vendégünk volt négy szováta óvónő és szülő. Remélem, jól érezték magukat kö-

zöttünk! Amikor a Waldorf mozgalom újjáéledt, ill. ismét elkezdődött Magyarországon, nagyon sok támogatást kapott a lehetőségei által több tapasztalattal rendelkező országoktól. Akkor gyakran mondták, hogy nem kérnek cserébe semmit, hanem majd, ha mi is biztosabb lábakon állunk, támogassunk majd új antropozófiai és Waldorf kezdeményezéseket. Azt is mondták, hogy tőlünk sem mennek el üres kézzel, mert sok lelkesedést és örömet, kedvet kapnak tőlünk. Úgy érzem, ez valósult meg idén nyáron Székelykeresztúron. Vittük, amit tudtunk, és hallatlan lelkesedést, nyugalmat, bölcsességet és még alabástromot is kaptunk cserébe.

Köszönet ezért Sirpának és Erzsinek, a vendéglátó Lacinak és a háziasszonyoknak, Emesének és Ildikónak. Külön köszönet Nórának, a kolozsvári óvónéninek, akinek a segítségével alabástromhoz jutottunk! És köszönet a résztvevőknek, akik saját tudásukat adták a cserépfestéssel, a főzés művészetével, Bothmer gimnasztikával, egy-egy verssel, novellával, énekkel, bábjátékkal és nem utolsósorban euritmival.

Viszontlátásra 2010-ben Székelykeresztúron!

„Néha kialszik bennünk a fény, de aztán ismét felgyúl, ha találkozunk egy másik emberi lényel. Mindannyian óriási hálával tartozunk azoknak, akik képesek újból felgyújtani ezt a belső fényt.”

Albert Schweitzer



Türkössy Szilárd

ANGOL TÁBOR 2009.

Idén első alkalommal indítottunk az iskolában angol nyelvi tábort. Buga Emőke és jómagam terveztük, szerveztük és vezettük a foglalkozásokat.

Maga a tábor 5 napon keresztül zajlott, a hatodik napon egy rövid bemutatóval zárult. Két csoport állt össze a jelentkezőkből, 8-8 fővel: egy középtagozatos, és egy felső tagozatos. Délelőttönként „tanulós” órákon vehettek részt a gyerekek, délutánművészi jelleggel dolgoztunk. Így a „kisebb” csoport La Fontaine fabulákkal, a „nagyobb” pedig tipikus angol humorral fűszerezett jelenetekkel foglalkozott, s énekszóval (középkori angol dalokkal) zártuk a napot. (Külön köszönet a gyerekek hangszeres kíséretéért, no és Fodor Miklós zenetanárunk háttér munkájáért, aki lehetővé tette, hogy az ének együtt szólalhasson meg a kísérettel!)

Mindezek mellett az egyik nap délutánján sikerült eljutnunk a „Láthatatlan kiállításra” Budapesten (ezúton is ajánlom mindenki figyelmébe), ahol teljes sötétség mellett, vak vezetőkkel élhettük át, milyen lehet a vakok élete, hogyan tájékozódnak különféle helyzetekben. Rengeteg tapasztalatot szereztünk, nagyon érdekes volt. Néztünk még filmet a nyelvtanulás kereteibe illesztve, és

játszottunk is.

A tábor egyik legfontosabb vonása az volt, hogy a gyerekek intenzíven foglalkoztak az angol nyelvvel, s ha „nem is akartak”, akkor is – többnyire – kénytelenek voltak angol szót hallgatni”, legálábbis amennyiben a tanárok közelében tartózkodtak.

Tanári oldalról összességében elmondható, hogy rengeteg tapasztalatot szereztünk, és igen tanulságos volt a tábor minden perce. Az átélteket – úgy hiszem – a későbbiekben, a tanév során végzett munkánkban is kamatoztatni tudjuk majd, s – ha azért tőlünk is sok energiát kívánt meg – nagy örömmel tettünk eleget a kihívásoknak. Külön öröm volt megismernedni a Rákosmenti Waldorf Iskolából a 9. osztályunkba érkező gyerekekkel, de volt olyan résztvevő is, aki ugyanonnan érkezett, ha nem is nálunk folytatja majd tanulmányait. Mindegyikük egy-egy üde színpont volt a csoportokban!

Ezúton mondunk köszönetet a résztvevőknek, a segítőknek, no és a Gödöllői Waldorf Iskolának is, hogy lehetővé tette a tábor létrejöttét, helyszínt biztosított és eszközöket! Jó volt együtt dolgozni és ezt a „sűrű” hetet átélni. Reméljük, találkozunk jövőre is! „See you next summer!”

HÍREK, PROGRAMOK

TERMIK Tábor élménybeszámoló

Minden érdeklődőt szeretettel várunk az idej TERMIK Tábor nyilvános képvetítésére, beszámolójára.

Időpont: 2009. szeptember 5. szombat 19:30-kb. 21:00

Helyszín: Gödöllői Waldorf Iskola, euritmia terem

Szervezőknek, segítőknek, táborozóknak szinte kötelező a megjelenés, de ezúttal várjuk a szülőket, barátokat és minden más érdeklődőt is! Kérjük, hogy részvételi szándékotokat jelezzétek legkésőbb szeptember 2-ig a termik@magonc.org email címen, vagy a 06-20-469-0512-es

Szeptemberi kéktúra

Időpont: 2009. szeptember 19. szombat

Indulás: **reggel 8.00, Gödöllő, műv. ház parkoló**

1. útvonal: Mayer Zsolttal, Szandaváralja – Nógrádsipek (17.6 km)

2. útvonal: Harangi Ritával, Szandaváralja vártúra (4-6 km)

Költség: különbusz kb. 1000.- Ft (létszámtól függően)

Info: Mayer Zsolt 06-30-94-80-130

2009. augusztus 30. évnnyitó

Augusztus 31.: kirándulás

Szeptember 1.: első tanítási nap

Szeptember 29.: Szent Mihály nap

Október 22.: hónapünnep

Október 23 – november 1.: őszi szünet

November 11.: Szent Márton nap

November 21.: bazár

November 29.: adventi kert

December 7.: Szent Miklós

December 19.: hónapünnep, paradicsomi játék

December 20.: pásztorjáték

December 21 – január 3.: téli szünet

Január 6.: vízkereszt

Február 12 – 13.: farsang

Február 15 – 21.: síszünet

Április 1.: hónapünnep

Április 2 – 11.: tavaszi szünet

Május 3 - 4 – 5.: írásbeli érettségi („érettségi szünet”)

Május 26.: kompetencia mérés

Május 29.: bazár

Június 11.: hónapünnep

Június 16.: nyári szünet kezdete

Június 24.: bizonyítványosztás